

Åtgärder mot flyghavre i ekologisk produktion

Råd i praktiken

Åtgärder mot flyghavre i ekologisk produktion

Åtgärder mot flyghavre

- Använd certifierat utsäde
- Plocka och bränn upp plantor innan de drösar
- Skörda spannmål tidigt som helsäd
- Rengör maskiner
- Öka andelen vall i växtföljden
- Öka andelen höstsådda grödor i växtföljden
- Undvik jordbearbetning på våren
- Kompostera gödsel
- Täck transporter

Flyghavrens biologi

Flyghavre (*Avena fatua* L.) är ett sommarett-årigt gräs med sammansatt rot. Det förökar och sprider sig enbart med frön. Fröet har ett karaktäristiskt skålformat fröfäste. Till flyghavre räknas även *Avena sterilis* (L.) och så kallade fatuoider. Fröet är, med få undantag, vårgroende. Fröplantorna är känsliga för konkurrens om ljus och rotutrymme.

Flyghavren blommar vanligen i juli–augusti. Strået blir 30–150 cm och de yviga vipporna syns ofta ovanför grödan. En normalstor flyghavreplanta producerar ca 250 frön, men antalet varierar kraftigt. Fröet kan leva upp till 8 år i jord, vanligen 1–5 år. Fröna kan i viss utsträckning passera matsmältningsorganen hos kor utan att skadas. Fröna sprids med gödsel, vind, vatten, fåglar, maskiner och orent utsäde.

Flyghavrefröna stimuleras till groning av jordbearbetning. Groningen stimuleras också av ljus, växeltemperatur och god tillgång på växt-näring. Flyghavrefrön kan gro från relativt stort djup eftersom fröna är stora och energirika.

Flyghavreplantan har en sammansatt rot. Den har förmåga att skjuta nya skott från roten om den blir avbruten. En välutvecklad planta kan ha rottrådar som går mer än en meter ner i marken.

Förekomst

Flyghavre växer företrädesvis på tyngre kalkrik jord, men förekommer på de flesta jordtyper. Flyghavren förekommer främst i vårsådda grödor, men kan även gro på våren i höstgrödor särskilt om höstgrödan är gles och om den harvas eller vältas på våren. Flyghavre sprids med fåglar, vilda djur och utmed vattendrag. Flyghavreplantor förekommer ofta under ledningar, utmed vattendrag, vid gamla skiftesgränser och vid igenlagda diken.

Förebyggande åtgärder

Flyghavreförekomst kontrolleras noggrant i utsädesodlingar som ska vara helt fria från flyghavre. Även utsädet kontrolleras med nolltolerans.

Undvik om möjligt att bearbeta jorden på våren om det är känt att det finns flyghavre på ett skifte. Vårbearbetning väcker vilande frön av flyghavre. Öka i stället andelen höstsådda grödor och vall i växtföljden. I höstsäd kan flyghavreplantor lockas till att gro vid vältning och vid ogräsharvning på våren. Med ökande andel vall i växtföljden minskar problemet med flyghavre markant.

Direkta åtgärder

Fördröjd sådd (falsk såbädd) har i försök visat upp till 75 % effekt mot flyghavre (räknat på antal plantor). Uppkomna flyghavreplantor i växande gröda ska plockas i god tid före drösnings. Hela plantorna dras upp och stoppas i säckar som sedan bränns upp.

Om förekomsten av flyghavre är så stort att handplockning är omöjlig måste hela grödan slås av senast i axgång. Grödan kan då tas som helsädesensilage för att hindra att flyghavren uppföras och sprids. Ensileringen måste

göras så tidigt att inga flyghavreplantor har gått upp i vippa.

Groningsdugliga kärnor kan överleva ensilering, djurens matsmältning och gödsellagring och komma tillbaka till åkern vid stallgödselspridning. Ensilering med syratillsats och kompostering av stallgödseln minskar mängden groningsdugliga kärnor. Vårsäd med insädd som slås av tidigt för ensilering med syratillsats är ett bra inslag i en växtföljd på ett skifte med flyghavreproblem.

Vad säger lagen?

Enligt lagstiftningen gäller generellt totalbekämpning av flyghavre på så sätt att plantor inte får förekomma i fält. I lagen (1970:299) om skydd mot flyghavre tas bl.a. följande åtgärder upp:

- En växtodlingsprodukt som innehåller flyghavrekärnor eller grobara delar av sådana kärnor får inte transporteras, förvaras eller hanteras så att det finns risk för att flyghavre sprids.
- Växtodlingsprodukten får inte heller användas som utsäde, foder och dylikt så att det finns fara för spridning av flyghavre. Undantag gäller om det är en enstaka överlåtelse från en odlare till en djuruppfödare inom samma ort eller om produkten transporteras inom den egna gårdens område.
- Emballage eller fordon, som innehållit en växtodlingsprodukt med flyghavre, måste rengöras noga för att få säljas eller användas utanför bruksnärheten.
- Kasserat avrens eller annat avfall innehållande flyghavre måste förstöras genom bränning eller dylikt.

Tillsynen av att lagstiftningen efterlevs utövas av länsstyrelserna. För den lantbrukare, som bedriver ekologisk odling, innebär bekämpning av flyghavre åtgärder som handplockning och helsädesensilering. Fullgör man inte sina skyldigheter kan länsstyrelsen först anmana odlaren att vidta åtgärder och om detta inte

sker låta verkställa åtgärder på odlarens bekostnad. Om man bryter mot vissa av reglerna om flyghavre kan man dömas till böter.

Jordbruksverket ska vart tredje år ge ut en förteckning över de områden där flyghavre förekommer, baserad på den information Jordbruksverket får från länsstyrelserna. Fram till 2006 publicerades detta årligen.

I Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1991:101) om skydd mot flyghavre tas bl.a. följande upp rörande transport och bekämpningsplan.

Transport

Vid transport av annan växtodlingsprodukt än halm, ska transporten genomföras

1. i behållare (säck, container, järnvägsvagn eller dylikt) som är väl tillsluten,
2. i annan behållare, t.ex. lastflak med lämmar, som under transporten är tillsluten på sådant sätt, t.ex. täckt med presenning, att flyghavrekärnor inte kan spridas från lasten.

Vid transport av halm, ska halmen vara

1. helt innesluten av lämmar, presenning eller dylikt så att flyghavrekärnor eller halm inte kan spridas från lasten,
2. pressad eller buntad på sådant sätt att flyghavrekärnor eller halm med flyghavrekärnor inte kan spridas från lasset.

Bekämpningsplan

En bekämpningsplan för flyghavre avser ett län eller en del av ett län där flyghavre förekommer i sådan omfattning att området inte bedöms kunna hållas fritt från flyghavre och lindrar därför lagens krav på totalbekämpning. Länsstyrelsen tar ställning till behovet av bekämpningsplan samt upprättar och lämnar in förslag till Jordbruksverket som fastställer bekämpningsplanen för det aktuella området. I dag (juni, 2007) har tre län sådan bekämpningsplan för delar av respektive län. Dessa är Uppsala, Västmanlands och Östergötlands län.

Aktuella rekommendationer för kemisk bekämpning av flyghavre ges i "Ogräsdatabasen" som finns på Jordbruksverkets webbplats <www.sjv.se> och i skriften "Kemiska bekämpningsmedel" som ges ut årligen av Jordbruksverket.

Vidare läsning

- Dock Gustavsson, A. 2004. Ogräs och ogräsreglering i ekologisk växtodling. I "Ekologisk växtodling" Kurspärm. Jordbruksverket.
- Dock Gustavsson, A. & Håkansson, S. 1995 Åkerogräs – egenskaper och förekomst. I "Ogräsnyckeln" 7-16. Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala, Sverige.
- Jordbruksverkets föreskrift SJVFS 1991:01
- Kemiska bekämpningsmedel 2007. <www.sjv.se>, Jordbruksverket.
- Lundkvist, A. & Fogelfors, H. 2004. Ogräsreglering på åkermark. Institutionen för ekologi och växtproduktionslära. Rapport 6. Sveriges Lantbruksuniversitet

Text: Ann-Marie Dock Gustavsson, Jordbruksverket, Uppsala
Foto: Bengt Weidow

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036–15 50 00 vx
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Webbplats: www.sjv.se

Detta material har delvis
finansierats med EU-medel

ISSN 1102-8025
JO07:11